

V7: 351621
2x004280403

Biblioteka Gl. AWF w Krakowie

1800065649

50586

**OPIS BUDOWY
SZKÓŁ
POCZĄTKOWYCH.**

WYDAWCA

WYDZIAŁ
KRAJOWY

ZA POZWOLENIEM CENZURY RZĄDOWEJ.

WYDAWCA

OPIS BUDOWY

SZKÓŁ

POCZĄTKOWYCH

MIASTA KRAKOWA

I JEGO OKRĘGU

z dołączeniem planu.

W KRAKOWIE,

DRUKIEM JÓZEFA CZECHA.

—
1837.

19394-A

z doposażeniem planu

IV KRAKOWIE

DRUKIEM JÓZEFA GIECINA

1931

Plac. 1968 W602

[727:37](438) 18"

DOZÓR GŁÓWNY SZKÓŁ POCZĄTKOWYCH

D O

DOZORÓW MIEJSCOWYCH.

Idzie to zwykłym porządkiem rzeczy ludzkich, że wszelka Instytucja, jakkolwiek z czasem najpożyteczniejsza, nie odrazu osiąga stopień doskonałości: tak i Szkoły początkowe pomimo najtroskliwszej opieki Rządu nie przyszyły jeszcze do tego stanu, iżby należyte oświecenie po całej tej krainie rozniosły. Są przeszkody w każdym zawodzie, które uprzętać należy, są pomoce i środki, które obmyślać potrzeba, aby zamierzonego dopięć celu. Pomiędzy przeszkodami do wzniesienia się Szkół początkowych był i jest dotąd brak domów szkolnych, mianowicie w Okręgu. Najęte pomieszkania nie tylko że są ciężarem dla mieszkańców do zakresu szkolnego należących, lecz częstokroć nie odpowiadają swemu przeznaczeniu. Konieczna więc potrzeba wymaga, aby wszędzie domy szkolne, gdzie ich dotąd nie ma, powystawiane były, a to stosownie do §§. 13. 14.

i 15. Statutu urządzającego Szkoły początkowe. Ze zaś takowe budowle mają być w całym kraju jednostajne, przeto Dozór Główny przesyła Dozorom miejscowym Plany i objaśnienie rysów, podług których domy szkolne w mieście Krakowie i w jego Okręgu stawiane być powinny.

Przezacni Mężowie Dozory miejscowe składający! do waszjej zaiste gorliwości należy, aby ten istotny warunek zakwitnienia Instytucyi Szkół początkowych był przecież wreszcie dopełniony. Raczcie pomnié, że przez dwadzieścia przeszło lat, jak z dobrodziejstwa NAJJAŚNIEJSZYCH PROTEKTORÓW, ta kraina udzielonym bytem się szczyci, już w miejscach oznaczonych domy szkolne stanąć mogły, że przez ten czas Gminy na najmowanie mieszkań tyle wyłożyły, iżby tym kosztem do własnych domów szkolnych już były przyszły. Szkoda marnowanych składek na naj-

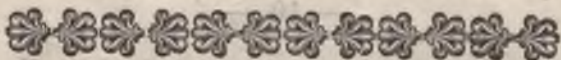
my, i czas aby już raz poniesionym nakładem domy szkolne stanęły! Nie wątpi Dozór Główny, iż Dozory miejscowe odebrawszy niniejszy plan z objaśnieniem pośpieszą z nadesłaniem kosztorysów na wystawienie w swoich zakresach domów szkolnych, a następnie zajmą się gorliwie ich budową: przez co uczynią zadosyć powszechnemu oczekiwaniu i odpowiedzią zaufaniu jakie dostojny Rząd stanowiąc dozory miejscowe, w nich położył; oprócz czego miłą znajdą w swém sumieniu i przekonaniu nagrodę, że się do dobra obecnych i przyszłych pokoleń znakomicie przyłożyły. — W Krakowie d. 7 Stycznia 1837. roku.

Prezydujący w Dozorze Głównym

X. GŁADYSZEWICZ Kan. Katedr. Krak.

Fjałkowski Sekr. Doz: Gów.

Objasnienie rysów na Szkoły początkowe, znajdujących się w książce powoływanej przez Statut szkolny (Tyt: II. §. 13:) której tytuł: „Zbiór •Uchwał i ogólnych Urządzeń Izby Edukacyjnej •od czasu jej ustanowienia» od strony 58 do 70

Otrzeżenie ogólne. — Rysy sztychowane zamykają w sobie Plany i Facyaty dwóch Szkółek. Pod literą A. jest Szkołka wiejska, pod literą B. znajduje się Szkołka miejska — pierwsza na Uczniów 50. — druga na Uczniów 100. — Obie mają przyłączone pod jednym dachem mieszkanie dla Nauczyciela. — Wymiar tych budynków jest jak najoszczędniej wymiarkowany, tak przez wzgląd na koszt jego jak najmniejszy, jako i na wygodne umieszczenie Uczniów i Nauczyciela, nakoniec na oszczędność drzewa do opału. Gdy te wszystkie względy w niniejszych rysach pilnie miarkowane były, od Ludzi w sztuce budowni-

częj biegłych, próżnoby sobie kto podchlebiał, móżdżek na lepsze w nich odmienić, i wpadłby pewnie w błędy, któreby mu dopiero użycie wskazało. Lubo życzyć należy, aby takowe budynki były murowane, i dachówką pokryte, równie dla ich trwałości, jak dla bezpieczeństwa od ognia; wszakże gdy nie wszędy dozwala tego sposobność, jeden z tych budynków, to jest: Szkoła parafialna wiejska A. jest na budowę drewnianą wymierzona i rysowana; — druga zaś, to jest: Szkoła parafialna miejska pod lit: B. jest na murowanie usposobiona. Oba te budynki podwójną w sobie zamykają plantę, — co do części na Szkołkę przeznaczonęj: pierwsza, która się na przyłepkach znajduje, pod lit: C. jedną tylko do nauki wskazuje izbę; druga, która się na spodnim rysie pod przyłepką znajduje, w każdym budynku po dwie izby dla Uczniów zamyka; tym sposobem każdy według potrzeby miejscowęj, wybrać sobie może: co mu się użytecznijszemu zdawać będzie, to jest: jedną izbę większą, lub dwie mniejsze do nauki, a to w przypadku oddzielenia

męzkiej płci od żeńskiej, lub podziału w naukach. Do tego, gdyby nawet budynek podług przylepki C. był sporządzony, zawsze w potrzebie łatwo być zmienionym może, według dólnego planu, lekkim przepierzeniem, oraz przestawieniem katedry i ławek, tak jak są różnie w plantach oznaczone.

Szkola Parafialna wiejska na Uczniów 50.

Rys na drzewo.

Zewnątrz dom. — 1. Podmurowanie trzyćwierciowe w ziemi, jest kropkami naznaczone pod ścianami, nad ziemią zaś cali 12. aż pod wręb. Podmurowanie to, gdzie kominy wypadną, ma być najmniej na łokieć i ćwierć grubości.

2. Długość budynku jest łokci 20. cali 12. Szerokosci łokci 14.

3. Wysokość ogólna domu z dachem łokci 10. cali 15., to jest: podmurowanie zabiera trzy ćwierci łokcia, — wysokość wrębu łokci 5. — Gzymsu, który belki okrywa najmniej cali 9. — Dachu łokci 4. cali 12. — Ta wysokość dachu

jest dostateczną w proporcji szerokości budowy; kładzie się to ostrzeżenie dla tego, iż zwykle u nas zbyt wysokie dają dachy, co nie tylko koszta próżno pomnaża, lecz i dom rozpiera. — Miara tutéjszego dachu równie przystósowaną do gontów, jako do dachówki.

4. Rys kolumny lit: d. — Gzymsu lit: e. — i półfrontonu lit: f. — położony jest na większą miarę, dla zachowania w niej jednostajnego kształtu.

5. Facyata domu składa się: 1. z przedsionka o dwóch słupach, których rys obok znajduje się pod lit: d. — te dwa słupy, pokryte są frontonem równie z wysokością gzymsu kończącym się. Część tego frontonu jest narysowaną pod literą f. — otwór między słupami jest na łokci 4. — Od słupa zaś do ściany łokci 3. — Schodów wypada trzy, każdy po cali 6. wysokości, a szerokości cali 12. Te powinny być wmurowane w ścianki boczne, nie wyższe od podmurowania domu całego. Można by także zamiast schodów, dać spadzistość brukowaną ze wszystkich stron.

6. Wysokość otwarcia na drzwi i okienko nad niemi, wynosi łokci 4., to jest: na drzwi same wysokości łokci 3. cali 6. — przedział cali 3. — a okienko cali 15. — Szerokość drzwi łokieć 1. cali 18. — Drzwi pojedyncze, do środka otwierać się powinny.

7. Miejsce między drzwiami i oknami ł. 4. cali 6.

8. Szerokość okien łokieć 1. cali 12. — Wysokość okien łokci 2. cali 12. — okna powinny być połowiczne albo o dwóch kwadrach: od podmurowania do okien jest łokieć 1. cali 12.

Wewnątrz dom. — 1. Sień lit: g. długości łokci 7. cali 12. — Szerokości łokci 3. cali 12.

2. Drzwi wszystkie wewnętrzne, mają być pojedyncze i mieć wysokości łokci 3. cali 6. — Szerokości łokieć 1. cali 12.

3. Szkołka lit: h. na przyłepce pod lit: C. szerokości łokci 8. wewnątrz — długości łokci 13. cali 12.

4. Wysokość Szkołki łokci 5.

5. Okien jest 4. w Szkółce, — to jest: w ścianach węższych po jednem oknie w środku —

w ścianie zaś dłuższej 2. okna $5\frac{1}{2}$ łokcia od siebie oddalone.

— 6. Piec lit: i. przy ścianie podłużnej wewnętrznej — ten piec najdogodniejszy byłby w sposobie moskiewskim; na stolcu z nóżkami 6. cali nad ziemię wyniesiony, lub na podmurowaniu, ma być odstawiony od ściany z rurą wpuszczoną, która się zamyka. — Sam piec z izby palony, i drzwiczkami zamykany.

7. W izbie uczących się, dla umieszczenia wygodnego 50. dzieci, rachując dla każdego miejsce łokieć 1. ma być ławek lit: k. sztuk 9. — Każda długości łokci 5. cali 12. — oddalenie jednej od drugiej najwięcej zajmować ma łokieć 1. cali 4. — Przy każdej ławce, za tylnem oparciem się, będzie naksztalt pulpitu deska, z lekka pochylona, dla wygodnego na niej pisania. — Deska ta ma mieć szerokości 14. cali nad którą tył, powinien całem albo dwiema górować. Wysokość téj deski do pisania, będzie od ziemi łokieć 1. cali 6. — Wysokość zaś samego siedzenia cali 18. — a szerokość tegóż cali 14.

8. Katedra lit: l. dla Nauczyciela, będzie postawiona między oknem a ścianą rógiem, naprzeciw siedzących, ta wyniesiona będzie nad posadzkę łokciem na 3. lub 4. stopy, a to dla wygodnego widzenia wszystkich uczących się.

9. Gdyby potrzeba było podzielić izbę szkoły na dwie, w takim razie robi się przepierzenie, jak widać na planie lit: m. pod przyklepką — to przepierzenie powinno być środkiem długości izby szkolnej. — Drzwi w tém przepierzeniu będą przy samym piecu, w każdym przedziale mieści się ławek 4. dla dzieci 24ch wygodnie. — Katedry lit: n. w obydwóch izbach, na przeciw okien.

Mieszkanie dla Nauczyciela. — 1. Izba pierwsza lit: o. ma długości łokci 8. — Szerokości łokci 7. cali 18. — W téj izbie komin kapiasty, służący razem do gotowania. — Piec lit: p. również moskiewski, obadwa pokoje ogrzewający, w między-ścianach: jedno okno na ulicę w środku ściany.

2. Naprzeciw okna pierwszej izby będą drzwi do alkierza lit: q. Ten alkierz ma długości łokci 8., szerokości 5. cali 12. — Okno w środku tylnej ściany, na przeciw drzwi. — Piec wspólny z pierwszą izbą, — palenie z alkierza.

3. Z sionki jest wnijsie do schowania lub szpizarni lit: r. — Naprzeciw której mogą być drzwi do ogrodu lub podwórza, albo też tylko okienko górą, ta szpizarka mieć będzie długości łokci 5. cali 6. — Szerokości łokci 3. cali 12. — spodem trzeba się starać, aby mógł być loszek lub piwniczka. Co się woli każdego zostawia.

4. Jeżeli miejsce będzie niskie, dla zachowania suchości w domu, można pod posadzkę sypać gruzy i węgle, a to między legarami, na których złoży się jak zwyczajnie podłoga.

5. Pułap z dobrych tarcie na felc porządnie ułożony; na tych polepa z gliny, tak dla zachowania ciepła, jako też dla ochrony w przypadku ognia.

6. Komin murowany, dla łatwiejszego wyprowadzenia w samym środku domu mieć powinien

proporcją od dołu, zajmującą łokci 4. cali 18., a u wierzchu nad dachem łokieć 1. cali 15.

7. Do wyjścia pod dach, będzie drabinka z sie- ni z lewój lub z prawój strony.

W dachu jeden dymnik mały z tyłu — wiąza- nie zaś dachu najprościéjsze, jak widać pod lit: s. W przecięciu dachu wzdłuż domu wziętém, po- daje się proste wiązanie, i sposób oszczędny do wyprowadzenia kominów pod lit: S.

*Szkoła Parafialna miejska na Uczniów 100.
pod literą B.*

Zewnątrz dom. — 1. Plan tego domu jest mu- rowany, przecież gdyby ten miał być drewnia- nym, natenczas proporcya ogólna, zmniejsza się w miarę obwodu wewnętrznego izb, — gdyż te równie w drewnianym, jak w murowanym domie, powinny mieć jeden rozmiar.

2. Podmurawanie najmniéj mieć będzie trzy ćwierci nad poziom.

3. Długość budynku jest łokci 24., szerokość łokci 18.

4. Wysokość ogólna z dachem też sama; co w domie pod lit: A.

5. Rys kolumny lit: c. — Gzymsu lit: d. i półfrontonu lit: e. na większą robiony miarę, pod literą f.

6. Facyata też sama w domu pod lit: A. tylko ze zmianą proporcji miary wyrażonej w facyacie, pod lit: B.

7. Wysokość drzwi i okien też sama co w domu pod lit. A.

8. Miejsce między drzwiami i oknami łokci 5.

Wewnątrz dom. — 1. Sień lit: g. ma długości łokci 4. cali 12. — Szerokości łokci 3. cali 12.

2. Drzwi wszystkie wewnątrz też samą miarę mają jaka w domu pod lit: A.

3. Izba szkolna lit. h. — na przylepce lit: l. ma kształt węgłowaty; stąd wypada dla niej ścian 6. — z tych, ściana pod liczbą 1. ma łokci 9. — pod liczbą 2. łok. 16. cali 12. — pod liczbą 3. łok. 14. cali 12. — pod licz. 4. łok. 8. — pod liczbą 5. łok. 5. cali 12. — pod liczbą 6. łok. 8. cali 12.

4. Wysokość taż sama, co domu pod lit: A.

5. Okien 5. to jest w ścianie pod liczbą 1. okno jedno w samym środku — w ścianie pod licz. 2. okien dwoje oddzielnych od siebie łok. 8. cali 6. — w ścianie pod licz. 3. okna dwa oddalone od siebie łokci 5.

6. Piec lit: k. w samym węgle schodzących się ścian liczby 5. i 6.

7. W izbie szkolnej dla wygodnego umieszczenia 100. dzieci; jest ławek 12. pod lit: L. te idą w linii podłużnej, przypierając do ściany pod licz. 2. nadto ławek 6 linii, przypierając do ściany pod licz: 3.; pierwsze z tych ławek mają mieć długości łok: 6. — drugie łok: 5. cali 12. — przez takowe rozrządzenie ławek, w jednym ich rzędzie mieścić się będzie dzieci 70. — a w drugim dzieci 30.

8. Katedra pod lit. m. Nauczyciela, postawiona będzie w samym węgle ścian liczba 2. i 3. dla wygodnego obejmowania okiem wszystkich uczących się; powinna być wyniesiona trzema stopniami na łokcie 1.

9. W potrzebie zaś podzielenia tej izby na dwie szkołki, jak widać w planie pod przyłepką lit: J. robi się przepierzenie lit: n. od Węgła ścian 5. i 6. do środka ściany pod liczbą 2. — Natenczas w pierwszym przedziale lit: o. od wnijscia z sionki, mieści się ławek 6. dla 40. Uczniów. — Katedra Nauczyciela lit: p. stoi między piecem, a drzwiami od sieni, w drugim zaś przedziale lit: q., do którego drzwi są przy samym piecu, jest ławek 10. — długich łokci 5. cali 12. — mogących umieścić dzieci 60. — Katedra lit. r. naprzeciw nich będzie w rogu między oknami.

Mieszkanie dla Nauczyciela. — 1. Izba pierwsza lit: s. ma długości łokci 8. cali 12. — szerokości łokci 7. w tej izbie komin kapiasty gospodarski. — Piec lit: t. moskiewski, ogrzewający obiedwie izby. — Okno na ulicę od kąta w izbie zewnętrznej ściany oddalone łokci 3. cali 18.

2. W ścianie naprzeciw okna przy piecu są drzwi do alkierza lit: u. te drzwi mają być oddalone od kąta łokci 3 cali 6. ten alkierz ma na długość łokci 7. cali 12. — na szerokość

łok. 7. — okno na podwórze w ścianie tylnej od kąta izby ścian zewnętrznych, oddalone łokci 3. cali 18. — Piec wspólny z pierwszą izbą, palenie z alkierza.

3. Z sionki jest wnijście do schowania lub szpiżarki lit: w. — ta ma długości łokci 4. cali 12. — szerokości łokci 4. — Okienko będzie nadedrzwiemi, spodem dla wygody powinienby się znajdować loszek albo piwniczka.

4. Posadzka i pułap stosownie do opisu w domu pod lit: A.

5. Komin wyprowadzony nad dach, sposobem opisanym w domie pod lit: A.

6. W dachu dymnik jeden na podwórze.

Obadwa te rysunki mają jedną skalę pod lit: x. ta zamyka w sobie łokci 20., z których pierwszy jest podzielony na pół łokcie i ćwierci.

Uwaga do I., 6 str. 14. Gdy przepis budowy pieca robiony był na takie okolice, gdzie nie używają węgla kamiennych do opału i na kuchnie; przeto w Okręgu Wolnego Miasta Krakowa stosować się potrzeba do miejscowości.

lek. X. — cina na podwójce w stanie tylnym od
kajki takby była rozciągnięta, oddzielone lokoi 3.
całk 18. — Pice wapięty z kłobazę jak, pale
nie a aktywa.

3. Y dawał jak wagała do odzwonka jak
żarki lit w. — ta ma dżędoł lokoi 4. całk 15. —
zaczętości lokoi 4. — Osiemka tydzień nadebrzwa
ni, spodem dla wygody powinięty się xasido
wag łozak albo piwniozka.

4. Porzarka i polny stawała do ogien w
ma pod lit A.

5. Liońca wyproszony jak jak, znowo
opisany w dacie pod lit A.

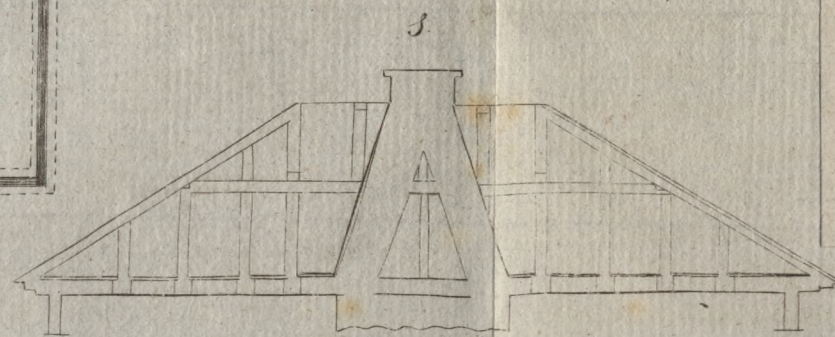
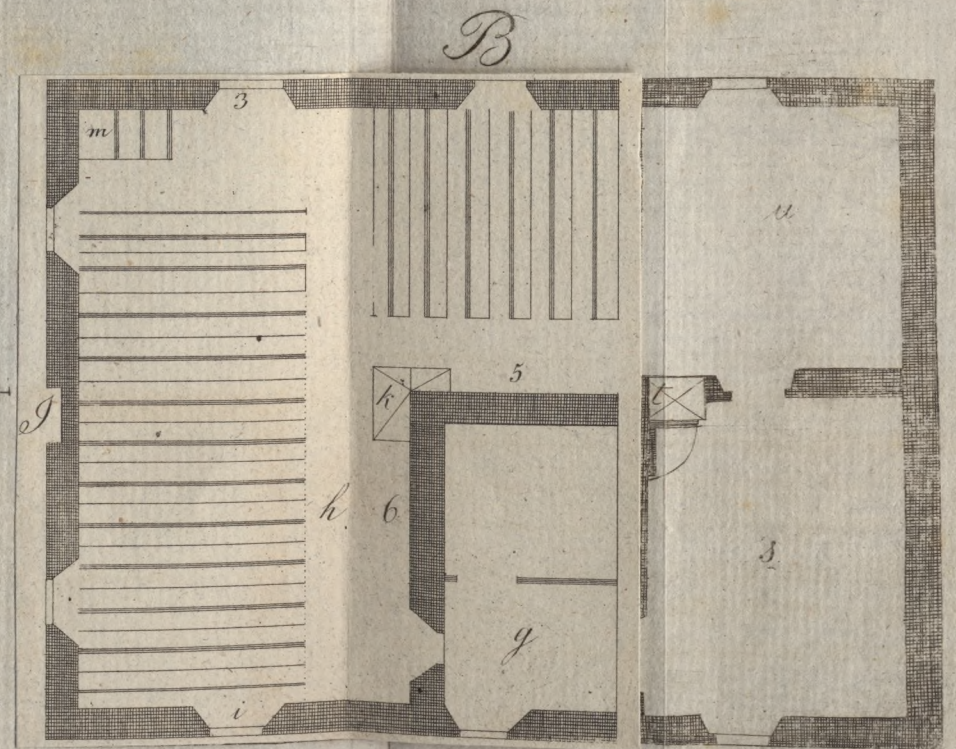
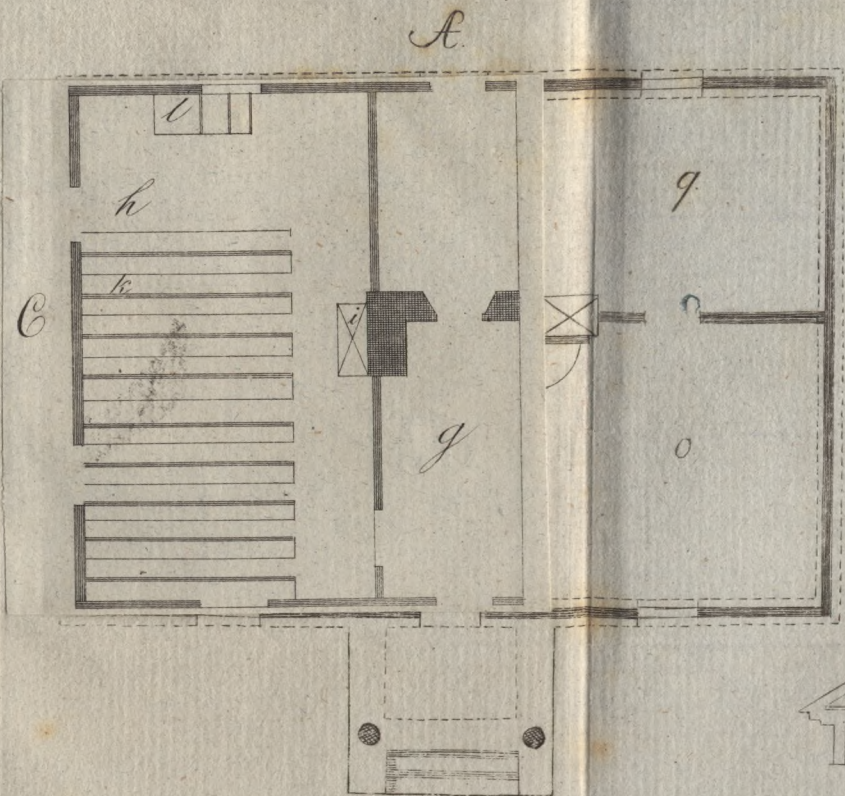
6. W dachu dynamic jedem na podwójce.

Opisany te rysunki mają jedną stronę pod
lit X. ta kawałek wzdole lokoi 20., z kłobazę
piętnożę jak podwójny na lit lokoi i cetera.

Opisany do A. 6. całk 15. jak przy podwójce
głaz, znowo jak na statek odwiec, kłobazę na U.
tywał wagał kłobazę do ogien i na kłobazę
głaz w Osiemka tydzień nadebrzwa
całk 15. podwójny do odzwonka.

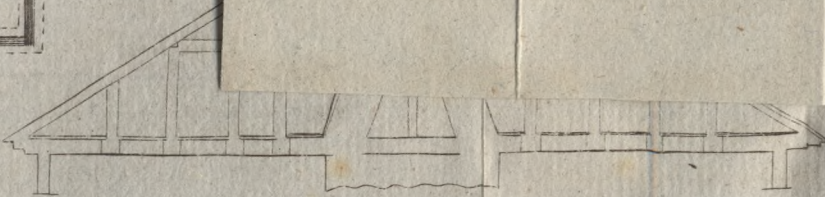
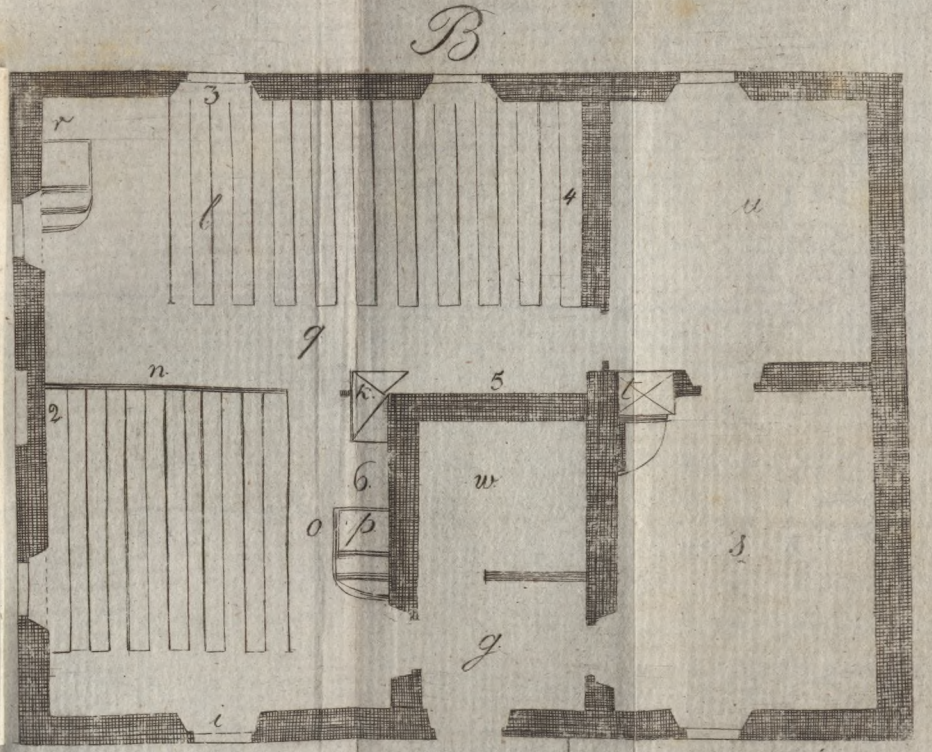
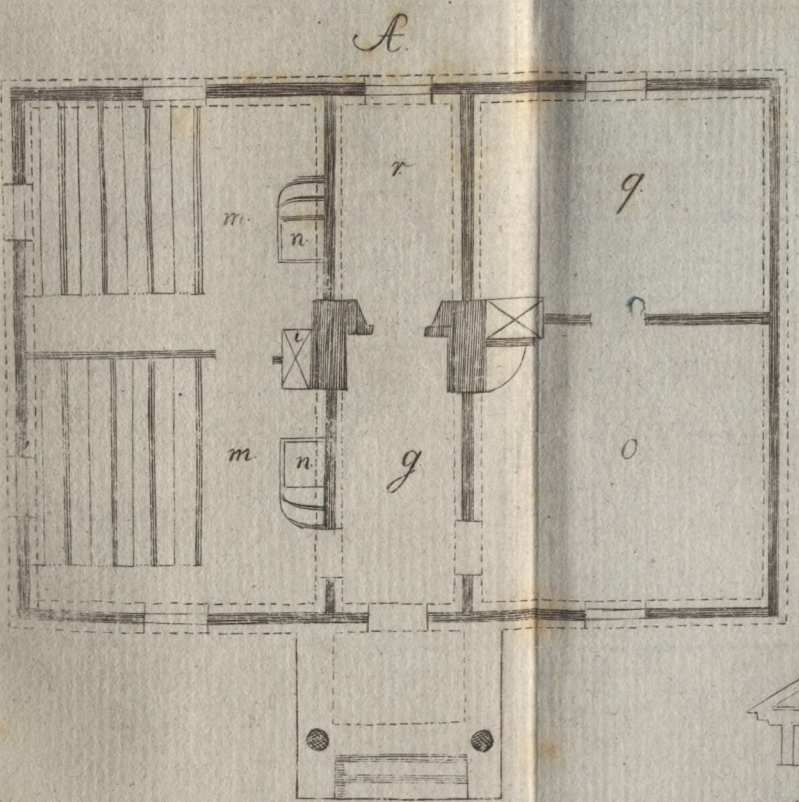
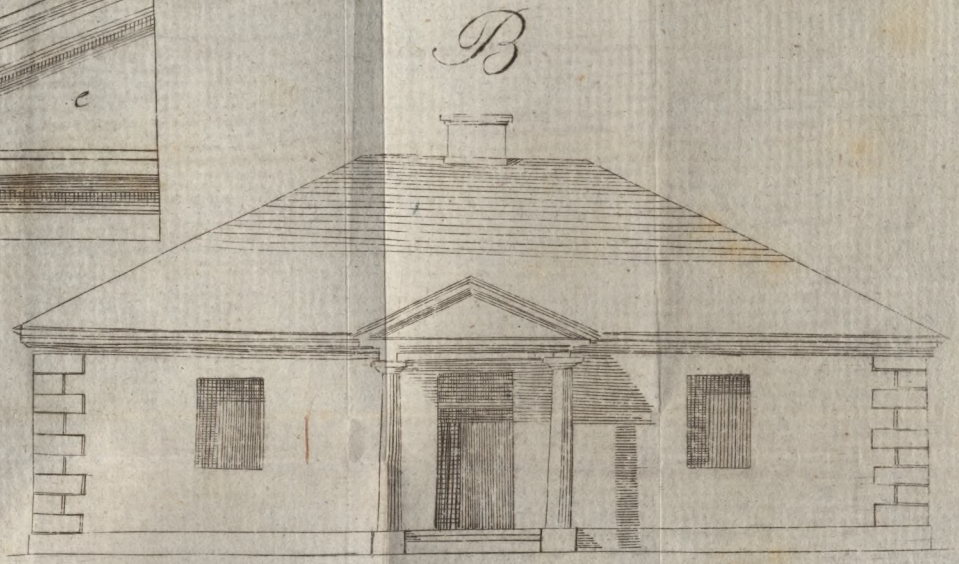

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

15

zotokci Warsz. Książka na miedzi Antoni Spindler w Krakowie 1827

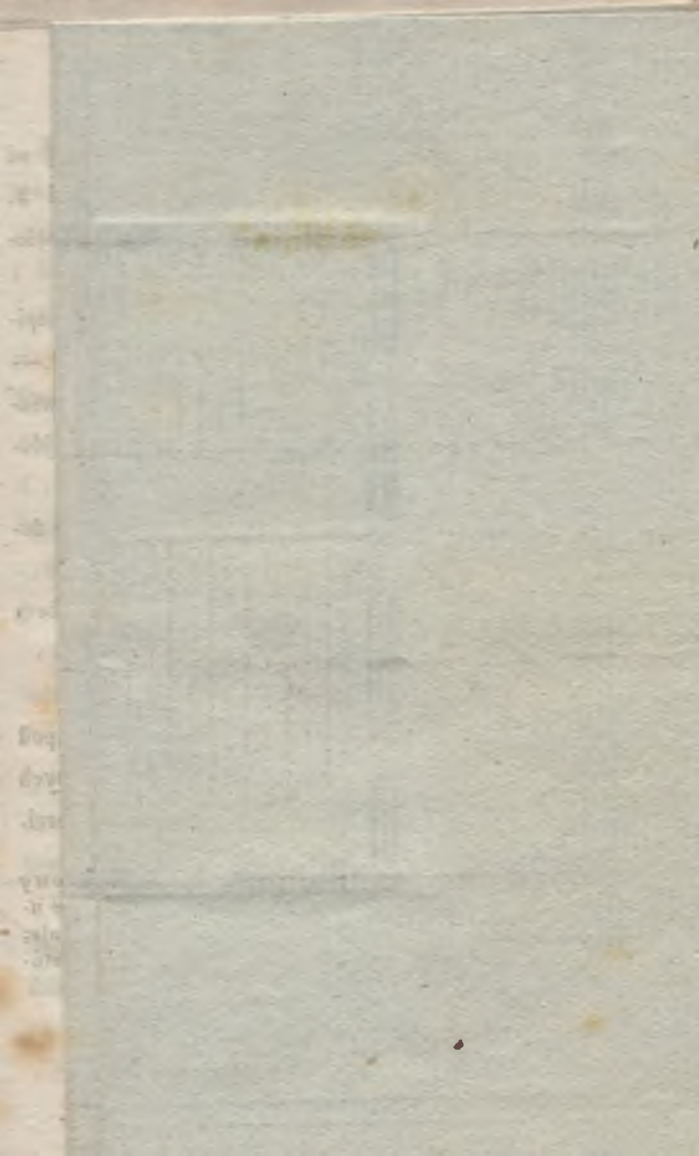
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

15

20 toki Warsz. Rzut na miedzi Antoni Spindler w Krakowie 1827.

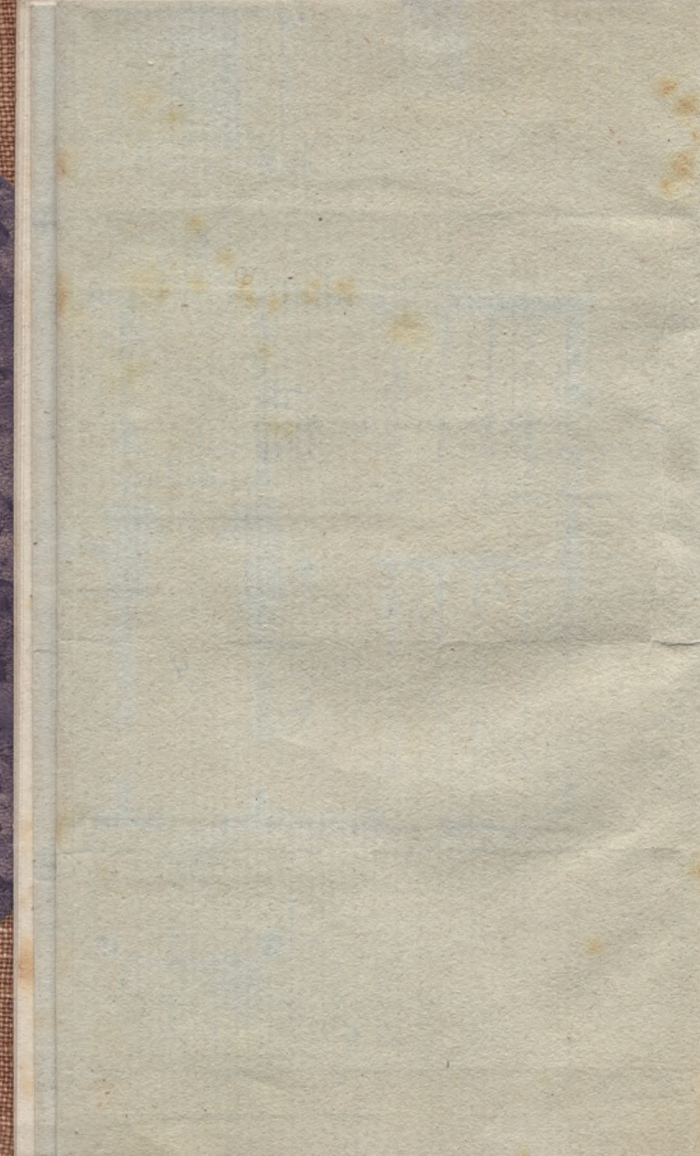

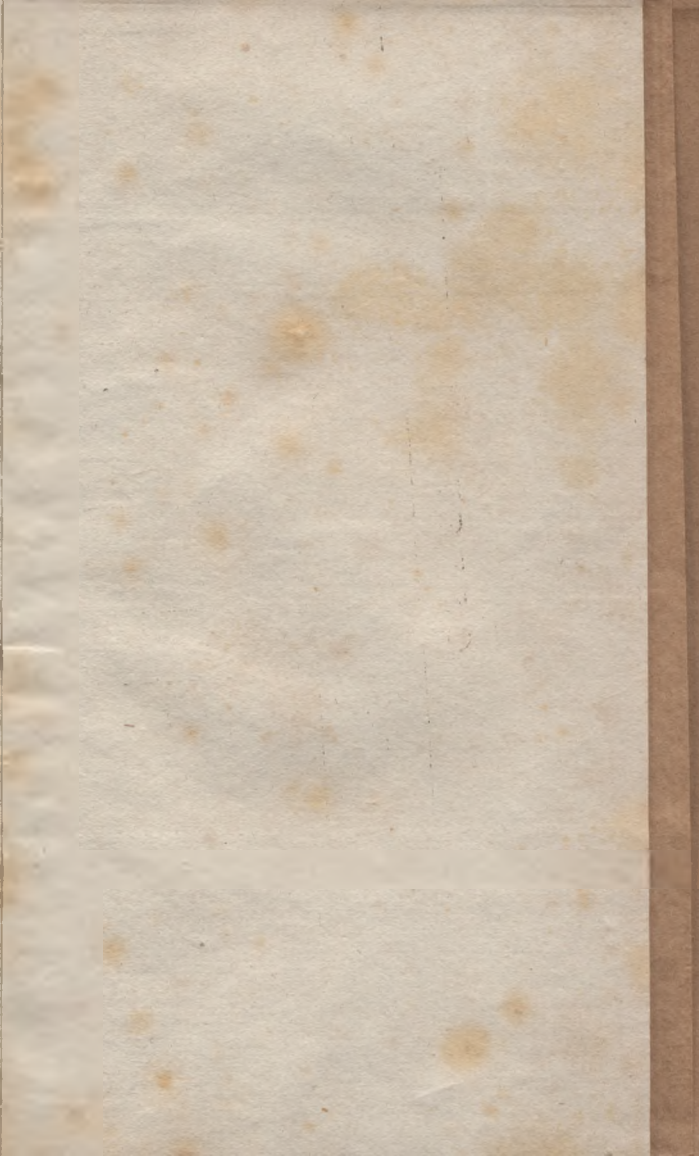
7

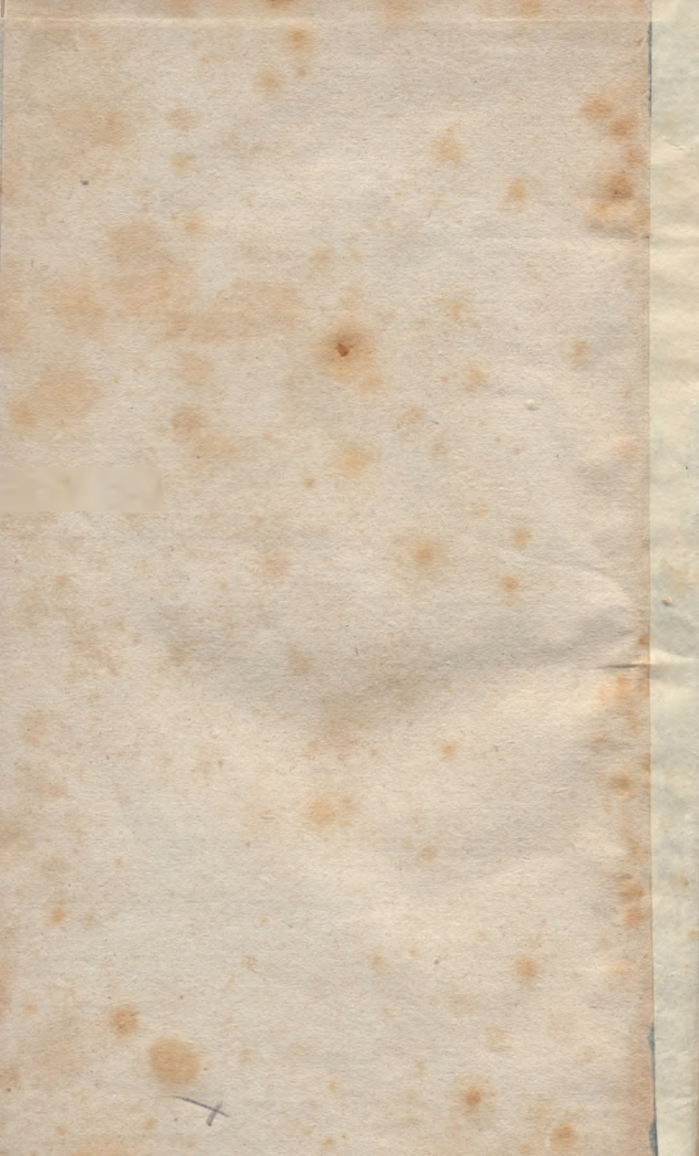

19394 A

I

Biblioteka Gl. AWF w Krakowie

1800065649